

DE BEGRAAFPLAATSEN AAN DE STUIVERSTRAAT EN DE NIEUWPOORTSESTEENWEG

door **Koen VERWAERDE**

Deel 1 'Historie'

Het thema van de "Open Monumentendag 2000" was dit jaar "tijd".

De schakel tussen vroeger, nu en later. Tijd noemt ook toekomst, tijd is het verleden.

Het telkens op elk ogenblik starten en het steeds weer voorbij zijn.

Na elk uur, elke minuut, een seconde wachtend, het leven te leven waarvan de som alles verandert.

Nergens is "tijd" zo innig voelbaar en dan ook tastbaar als op een begraafplaats; de wijze waarop vingertoppen van een nieuwsgierige bezoeker de gladde soms ruwe oppervlakte van kille natuursteen vragend streelt; een naam en een data aandachtig leest van wie is voorgegaan.

Begraven en begraafplaatsen zijn er altijd geweest in elke culturele conventie. De piramides van het oude Egypte, de grafruïnes aan de inkompoorten van Pompeii, de verdwalende straten van Père Lachaise zijn gekende en bewustkomende voorbeelden hiervan.

Het was de Cultuurdienst van de Stad, met name mevrouw Nadine Constandt, wd. Bureauchef, die de aandacht vestigde op het feit dat de begraafplaatsen aan de Nieuwpoortsesteenweg en aan de Stuiverstraat als een van de te bezoeken sites aan bod diende te komen op de Open Monumentendag 2000 (zondag 10 september). Deze sites zijn voor velen onbekend, doch vol van heemkundige en plaatselijke geschiedenis. Het lijkt alsof ze er altijd zijn geweest. Menig mens heeft zich over de complexe historie van één of beide begraafplaatsen gebogen. Wijlen de heer Jan DREESEN, de heer Gerard VANDAMME, de heer Ivan VAN HYFTE, de heer Jan NUYTEN, de heer Jean Pierre FALISE, de heer Omer VILAIN en de lijst kan zo verder gaan; ongeveer mensen die stuk voor stuk een tip van de sluier oplichtten of kan men hier spreken over het inpassen van stukken in een puzzel. Wat volgt is een summiere, maar daarom niet minder belangrijke historie m.b.t. de begraafplaats aan de Nieuwpoortsesteenweg en een meer gedetailleerde uitleg over het ontstaan van de begraafplaats aan de Stuiverstraat (deel 1). In het tweede deel wordt de lezer uitgenodigd om een wandeling te maken aan de hand van een lijst waarin elke geïnteresseerde zal ontdekken dat de begraafplaats aan de Stuiverstraat niet alleen de moeite waard is om het graf van Nonkel Albert of tante Marie te bezoeken, maar ook, als mijn bewoording ontvankelijk mag wezen, omwille van de rijke inhoud van sommige graven die het stoffelijk overschot bewaren van prominente persoonlijkheden en kunstenaars; maar ook van graven met merkwaardige bouwsels als graftekens (lees monumenten).

De begraafplaats aan de Nieuwpoortsesteenweg ('t oud kerkhof).

Tot op heden spreekt men in de volksmond over het "Oude Kerkhof" wanneer men de begraafplaats aan de Nieuwpoortsesteenweg bedoeld. Deze begraafplaats zou de derde oudste begraafplaats zijn van ons land. De aanleg vond plaats omstreeks het jaar 1852. Het jaar daarvoor had men een zogenaamd "logement" gebouwd voor de grafdelver (vermoedelijk de huidige ingangspaviljoenen), kostprijs 7.630,- Belgische frank.

Nog in het jaar 1852 ging men over tot het overbrengen van de stoffelijke resten van de toen opgeheven begraafplaats aan het Prinses Stefanieplein en Prinses Clementinaplein, gelegen aan de Grensstraat en de Moerasstraat (m.b.t. de vergunde).

De laatste straatnaam verwijst naar de waterachtige en drassige gronden welke zich aldaar bevonden. Deze doordrenkte ondergrond verplichtte het toenmalige stadsbestuur om uit te kijken naar een andere locatie.

Andere bronnen spreken zelfs dat de koning-urbanist Leopold II aan de basis lag van de aanleg van de begraafplaats Nieuwpoortsesteenweg. De aanblik op een begraafplaats langsheen de aan te leggen Koninginnelaan zou immers storend zijn. Misschien wijst dit gegeven op het feit dat bij de aanleg van de Koninginnelaan (of net daarvoor) er daar nog steeds graven aanwezig waren. Persoonlijk hou ik het liever op de voor de hand liggende reden van wateroverlast, immers Koning Leopold II beklom de Belgische troon op 17 december 1865; dus jaren na de aanleg van de huidige "oude" begraafplaats.

De begraafplaats aan de Prinses Stefanieplein en het Prinses Clementinaplein was de eerste officiële begraafplaats buiten de stadswallen, aangelegd in het jaar 1794, op het einde van de Oostenrijkse periode dus. Het kerkhof rond de Sint-Pieterskerk werd dan ook dat jaar nog gesloten, immers had keizer Jozef II op 26 juni 1784 een decreet (Edict) op de kerkhoven uitgevaardigd. Hierin werd gesteld dat met ingang van 1 november van hetzelfde jaar de begravingen buiten de kerk en buiten de agglomeraties dienden te gebeuren. De beweegreden hiertoe was onder meer van hygiënische aard. Wat dit besluit in de evolutie van de begrafenisgewoonte teweeg bracht is het feit dat veelal de grootsteden en kapitaalkrachtige gemeenten zich een nieuwe begraafplaats konden veroorloven en dat daartegenover de landelijke gemeenten (arme) de bestaande kerkhoven officieel als voorlopige en tijdelijke begraafplaatsen verder gebruikten zogezegd in afwachting van een eventuele aanleg van het nieuwe (wat in feite nooit gebeurde; "sauf en cas de maladies contagieuses").

Hoe dan ook in 1823 besliste het bestuur om deze site aan de Prinses Stefanieplein en het Prinses Clementinapleinaan te verlaten en een begraafplaats op een andere locatie aan te leggen. Aanvankelijk waren er twee voorstellen, één aan het oude Fort Philips op de weg naar Sas-Slijkens, een tweede langs het kanaal Brugge; beide voorstellen werden verworpen.

Men benoemde een nieuwe commissie welke deze problematiek diende te onderzoeken.

Het duurde nog jaren vooraleer men tot een besluit kwam.

In 1850 besloot de Gemeenteraad over te gaan tot aankoop van gronden op de gemeente Mariakerke. Het was een terrein nabij de boerderij van Kesteloot, grenzend aan de Nieuwpoortsesteenweg. De aankoop van de grond werd met 10 stemmen tegen 2 goedgekeurd.

Het jaar daarna, in 1851, werd het nieuwe reglement op de begraafplaatsen in de gemeenteraad gebracht en goedgekeurd. Men stelde aanvankelijk voor de "nieuwe" begraafplaats in 6 perken in te delen. Volgens fortuin en stand. Enkele raadslieden verzetten zich tegen deze gedachtegang.

De begraafplaats diende menselijker en socialer ingedeeld. Na de dood diende iedereen, ongeacht fortuin en/of stand, naast elkaar begraven te worden. Twee categorieën bleven bestaan, te weten de tijdelijke en eeuwige vergunningen.

De begraafplaats aan de Nieuwpoortsesteenweg is wat men in het vakjargon noemt een niet-actieve begraafplaats. Bij raadsbesluit van 27 februari 1976 besliste de gemeenteraad de definitieve sluiting van de begraafplaats met ingang van 15 februari 1976. Enkel bijzettingen in de reeds vergunde gronden en/of kelders worden er nog toegestaan, luidde het.

De plattegrond van de begraafplaats aan de Nieuwpoortsesteenweg heeft een rechthoekige vorm gekenmerkt door een kruisvorm waarvan de verticale lijn van aan de ingangspoort tot aan de Calvarie loopt en de horizontale lijn overeenstemt met de perken 5 en 6. In deze perken bevinden zich de oudste graven, lees concessies, maar ook tevens de belangrijkste architectonische en kunsthistorische grafmonumenten.

Het totaal aantal graven op deze begraafplaats bedraagt 4595 stuks, waarvan 2218 in goede staat en 2377 beschadigde (te herstellen ongeveer 1167 stuks - toestand december 1997).

Het ligt niet in mijn bedoeling om hier van haver tot gort, van aangeland graf tot graf tot aan de uithoeken van het labyrint dezer belangrijke en onverhoopte begraafplaats de lezer mee te nemen. Aanvankelijk had ik gedacht een drietal lijsten (1) bij te voegen in dit artikel om aan de hand hiervan de begraafplaats naar eigen oordeel en/of keuze te verkennen. Maar deze lijsten, welke het product zijn van intens maandenlang zoekwerk en welke overigens op vraag van de Commissie voor grafmonumenten werd opgesteld, horen tot het dossier van de herwaardering van de site en zijn in die zin nog steeds een werkdocument welke de positieve benadering van het dossier zou kunnen beïnvloeden bij een eventuele publicatie ervan. Evenwel kan elke geïnteresseerde deze lijst "tijdelijk" bevragen ter inzage aan de begraafplaats verantwoordelijken ter plaatse (de heren André VANSLEMBROUCK en Boudewijn DERYCKE). Let wel : na het bezoek dient deze terug afgegeven bij het verlaten van de begraafplaats.

Graag nog een laatste opmerking vooraleer we de bladzijde omslaan en aan de kostbare ontstaansgeschiedenis van de begraafplaats aan de Stuiverstraat beginnen. Bekijk bij een volgend bezoek aan " 't oud kerkhof " aandachtig de gietijzeren toegangshekken. Uit goed ingelichte bron (de heer Jan NUYTEN, wijlen de heer René DEFLOOR) blijkt dat dit hekken een kopie zou zijn van de toegangspoort welke ooit de begraafplaats aan het Prinses Stefanieplein en Prinses Clementinaplein afsloot. Er is meer zelfs, het origineel heeft hier ook ooit gestaan.

Op 27 april 1990 beslist de gemeenteraad tot het renoveren van de toegangshekken van de begraafplaatsen aan de Nieuwpoortsesteenweg en deze aan de Stuiverstraat. NV Werkhuis VANTHUYNE-VERCOUTTER uit Nieuwpoort haalde, als enige inschrijver, de aanbesteding binnen. Dit voor een totaal prijs van 1.846.433,- frank (BTW inclusief). De originele poort was in een dermate vervallen staat dat buiten de gedrapeerde urnen bovenaan het hekken omzeggens alles diende gereconstrueerd te worden. In de huidige toegangshekken bevinden zich nog delen uit het origineel. De werkzaamheden werden beëindigd in augustus 1990.

De begraafplaats aan de Stuiverstraat (Thuyntjes kerkhof).

Alreeds op het einde van de 19de eeuw stelde het Bestuur vast dat de begraafplaats aan de Nieuwpoortsesteenweg, niet onmiddellijk, maar binnen enkele decennia, niet meer zou voldoen aan de steeds maar stijgende vraag voor het aantal bijzettingen en vergunningen. Uitbreiden kon echter niet. De begraafplaats zat immers ingesloten door de Wellington Renbaan (aanleg in 1872).

In maart 1865 werd het ontmantelingsdecreet goedgekeurd. Voor Oostende betekende dit dat de ontmanteling en/of het neerhalen van de stadswallen plaatsvond tussen 1865 en 1877. Hierdoor vindt de stadsuitbreiding en verstedelijking daadwerkelijk zijn aanvang en dit onder impuls, inzet en ondersteunende kracht van Koning Leopold II. Diverse Koninklijke Besluiten volgen (1877 -1897 - 1899) welke naastingen (fusies) behouden en waarbij Mariakerke, een deel van het grondgebied Stene alsook Bredene worden opgenomen bij het grondgebied van Oostende.

Niet alleen het grondgebied van de stad was meer dan aanzienlijk vergroot, maar ook de bevolking groeide aan. Men had de inwoners van de gebieden welke via de naastingen nu tot de Oostendse bevolking gerekend konden worden, maar men had ook een duidelijke migratie.

De reden, Oostende was een koninklijke residentie geworden en Koning Leopold II had hiermee in zijn kielzog niet enkel "le beau monde" meegebracht maar ook zelfstandige ondernemers, vakmensen en werklieden. Immers wilde hij Oostende uitbouwen tot de belangrijkste badstad van Europa. In 1865 telde Oostende 17.671 inwoners, tegen 1900 waren er 39.537 om in 1907 de kaap van 42.000 te overtreffen.

Het is 1897 wanneer het toenmalige stadsbestuur metterdaad het gestelde probleem probeert aan te pakken. Een plausibel voorstel is het terrein die gelegen is op het grondgebied van de gemeente Bredene (Hoek Groenedijkstraat - Driftweg). De nodige schikkingen en contacten worden getroffen; en reeds op 11 september 1900 start men op het gemeentesecretariaat van de gemeente Bredene in Sas-Slijkens en op het stadhuis van Oostende met het onderzoek van commodo en incommodo.

Op 29 september 1900 sluit men het onderzoek af met een gunstige uitkomst; er werden namelijk geen bezwaarschriften ingediend. In zitting van 9 oktober 1900 beslist de raad in dit verband de volgende punten : ten eerste, aan de Hogere Overheid de toestemming te vragen het bedoelde terrein, met een oppervlakte van 7 ha. 7 a. 99 ca, eigendom van Madame Georgine de Bie de Westvoorde, echtgenote van de heer Joos de Ter Beerst, aan te kopen, ten tweede, op de begroting van 1901 een krediet te voorzien om de aankoop van de gronden te regelen en ten derde, "het dossier tot aankoop" wordt doorgestuurd naar de Bestendige Deputatie voor advies en ter goedkeuring voorgelegd aan de koning.

De Bestendige Deputatie verleent een gunstig advies. De aankoop van het betrokken terrein vond plaats op 8 februari 1901 en goedgekeurd bij KB van 23 april 1901.

De stad Oostende betaalde een totaal som van 54.103,20 frank.

Zeven jaar en zeven maand later, in zitting van 22 september 1908, wordt de raad gevraagd toestemming te willen geven aan het dagelijks bestuur (SC) om de onderhandelingen verder te zetten tot aankoop van een terrein, 11 ha. 7 a. groot, gelegen aan de Stuiverstraat in de gemeente Stene. Op dit stuk grond wenst men een nieuwe begraafplaats in te richten.

Een nieuwe begraafplaats ?! Was het misschien een hebbelijkheid geworden van het bestuur om op diverse plaatsen gronden aan te kopen voor mogelijke aanleg van begraafplaatsen of verwachtte men een nog grotere bevolkingsaan groei welke men sedert het ontstaan van het Belgische Koninkrijk, in Oostende, duidelijk aan de lijve had ondervonden?

Niets was minder waar. Aanvankelijk was het de bedoeling om reden van hygiënische aard om het kerkhof rond het kerkje O.L.Vrouw ter Duinen in Mariakerke en de begraafplaats aan de Nieuwpoortsesteenweg binnen een niet gedefinieerde periode te ontruimen (ontruimen van de begraafplaats Nieuwpoortsesteenweg, waar hebben we dat nog gehoord ?!).

Dit was althans het basisbestanddeel van de uiteenzetting tot voorstel van aankoop welke Schepen LIEBAERT de raadsleden voorlegde. Men had reeds aan de Provinciale Medische Dienst gevraagd een onderzoek in te stellen over de geometrische en geologische gesteldheid van de gronden, dit uiteraard in functie van het bedoelde gebruik ervan met name als begraafplaats. Het advies was dienaangaande positief.

De discussie laaide op en er was nood aan enige toelichting. Wat diende er te gebeuren met de gronden welke het bestuur had aangekocht in Bredene?! Moet men zo nodig de toestemming geven aan het dagelijks bestuur om zijn onderhandelingen verder te zetten ten einde het betrokken terrein aan te kopen in Stene? Schepen FERMON lichtte de zaak toe. Het lag nog steeds in de bedoeling een nieuwe begraafplaats op te richten in Bredene. Evenwel zou deze begraafplaats dienstig zijn voor de bewoners van de Vuurtorenwijk. Deze wijk kende toen een duidelijke bevolkingsaan groei omwille van de nieuwe ateliers van het Zeewezen (Marine) welke zich daar kwamen vestigen en men had een potentieel aan toekomstige bewoners m.b.t. de oprichting van diverse zeegebonden industrieën aldaar. Men verwachtte tegen het jaar 1912 een bevolkingsaantal van 10.000 bewoners (blijkbaar een misrekening of beter een verbloemde voorstelling van de situatie; huidig aantal inwoners bedraagt 5.988 eenheden - januari 2000). Voor de bewoners van het centrum en deze van de westelijke stadsuitbreiding lag de situering van de Bredense begraafplaats ronduit slecht. Wegens "te ver afgelegen" maar ook wegens "de moeilijke bereikbaarheid" diende men zo nodig de begraafplaats in Stene aan te leggen. Let wel : voor de bewoners van de Vuurtorenwijk stelde zich hetzelfde probleem maar dan m.b.t. een begraafplaats in Stene. Deze problematiek werd bevestigd in de verslagen (28 april - 13 mei 1908) van de heer Bouchery, afgevaardigde van de commissie van de Provinciale Medische Dienst. "Er dienden twee separaat nieuwe begraafplaatsen aangelegd.

Een kleine ten Oosten van het Centrum, in Bredene, ten behoeve van de bevolking van de Vuurtorenwijk en een andere ten westen van het centrum, in Stene, ten behoeve van de bevolking uit het centrum en de toen westelijke stadsuitbreiding".

De begraafplaats aan de Nieuwpoortsesteenweg diende op middellange termijn te verdwijnen.

Ook hier is het verslag duidelijk. Men diende in eerste instantie op te houden met bijzettingen op deze begraafplaats. Als reden haalde men aan dat een begraafplaats te midden van een aan de zee gebonden en tevens sportieve omgeving storend en ontoelaatbaar was; om de hygiënische motivatie nog niet te noemen. Er waren reeds herhalende klachten en protesten omtrent de ligging geweest (zie wat vooraf ging, sluiting begraafplaats bij gemeenteraadsbesluit van 27 februari 1976).

Ook stelde de Provinciale Medische Dienst voor een onderzoek in te stellen tot ontgraving van alle eeuwige vergunningen in deze site om deze dan over te brengen naar de nieuw aan te leggen begraafplaats in Stene. De kosten hiervoor zouden kunnen verhaald worden op de verkoop van het terrein en zo zou de site opgenomen worden in het omliggende staatsdomein."

De Gemeenteraad besliste in zitting van 22 september 1908 dat het dagelijks bestuur met name het College van Burgemeester en Schepenen mocht overgaan tot de aankoop van het terrein in Stene, eigendom van Madame La Douairière Alfred Coppieters 't Wallant voor een bedrag van 138.375,- frank.

Op 8 oktober om 11h opende het onderzoek van commodo en incommodo en bij sluiting die zelfde dag waren er geen bezwaarschriften ingediend. Het dossier werd doorgestuurd naar de Bestendige Deputatie voor advies en ter goedkeuring voorgelegd aan de koning.

De aankoop vond plaats op 13 oktober 1908 en werd bij Koninklijk Besluit van 25 februari 1909 goedgekeurd.

Men had het goed voor en men wilde effectief binnen een korte termijn, wat althans de begraafplaats in Stene betrof, de nodige werkzaamheden laten verrichten tot aanleg en inrichting van deze nieuwe begraafplaats. Al in de gemeenteraadszitting van 22 september 1908 besliste de raad dat de Stadsingenieur een inrichtingsplan diende op te maken. Vermoedelijk zal de eerste omheiningmuur tijdens of kort voor de eerste wereldoorlog gebouwd zijn (gesitueerd achter de pleuranten van VERBANCK, aan weerszijden na de inkom; waartegen de eerste grafkelders werden gebouwd.) De heer August VERRAERT, ingenieur, stelde het plan op maar de uitvoering ervan bleef evenwel uit. Meer zelfs, ze werd tijdelijk opgeschort door het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog.

De Duitse bezetter eigende zich het terrein toe om ze te gebruiken naar eigen goeddunken.

In hun functie gerichte werkzaamheden (wat dit ook mocht betekenen) liet de Duitse bezetter het betrokken terrein gedeeltelijk met aarde verhogen. Men kan hier de vraag stellen of het de bedoeling was de site later te gaan gebruiken als mogelijke begraafplaats (voor militairen en/of burgers) of hadden de Duitsers een andere bestemming voorzien?

In elk geval, de Duitse gesneuvelden werden op de begraafplaats aan de Nieuwpoortsesteenweg bijgezet. Het is pas in 1926 dat de stoffelijke overschotten overgebracht zullen worden naar de begraafplaats aan de Stuiverstraat (Duits perk).

Het was 13 augustus 1918 wanneer de eerste bijzetting plaatsvond op wat toen moest doorgaan als nieuwe begraafplaats. De overledene was Georges THUYN, geboren op 10 maart 1906, bij z'n overlijden was deze jongen 12 jaar oud. Vóór de Tweede Wereldoorlog had men het over het "Thuyntjes kerkhof" wanneer men de begraafplaats aan de Stuiverstraat bedoelde. De jongen welke als eerste begraven was op deze begraafplaats, had de trieste eer tijdelijk zijn naam te geven aan deze site.

De begraafplaats aan de Stuiverstraat is gelegen in wat men kan noemen de Historische Polders van Oostende, waarvan de eerste indijking in het begin van de 17de eeuw plaatsvond.

Deze streek was oorspronkelijk een krekengebied welke bij hoogtij door de zee werd overspoeld. Ten zuidoosten van de begraafplaats ligt de (nu overwelfde) Dode Kreek. Het gebied is doordrongen van opwellend grondwater welke duidelijk zichtbaar en dusdanig ook problematisch de bijzettingen bemoeilijkten en waarop de nabestaanden geschokt reageerden wanneer de lijkisten verdwenen als duikboten onder water.

Het was gemeenteraadslid ELLEBOUDT die deze onaangename situatie aanklaagde op de gemeenteraadszitting van 02 december 1919 : "réellement la situation est pénible pour ne pas dire terrible" verklaarde hij tijdens zijn betoog. Ook beklagde hij zich over de infrastructuur van het terrein; "het was niet ommuurd, zelfs geen heg; wanneer iemand werd bijgezet diende de aanwezige zich over houten kleverige planken te begeven tot aan het graf". Hierop reageerde het dagelijks bestuur dat het onmiddellijk de nodige voorzorgsmaatregelen zou nemen en de zaak zou onderzoeken. En dat deden ze ook; de bijzettingen werden tijdelijk stopgezet in afwachting van een aanvaardbare oplossing (laatste bijzetting gebeurde op 14 december).

Op dat ogenblik hadden er reeds 771 bijzettingen plaatsgevonden. Alle nieuwe bijzettingen diende terug op de oude begraafplaats aan de Nieuwpoortsesteenweg plaats te vinden.

In zitting van 30 december 1919 wordt door de voorzitter van de raad kenbaar gemaakt dat het dagelijks bestuur een studie laat maken omtrent het zoeken naar een andere locatie voor een nieuwe begraafplaats. Enkele maanden later, in zitting van 30 maart 1920, wordt het voorstel op tafel gelegd om het kerkhof rond het kerkje van O.L. Vrouw ter Duinen in Mariakerke uit te breiden en een begraafplaats op te richten op de Vuurtorenwijk; "la petite histoire ce répète". Dit voorstel wordt doorgestuurd naar de Commissie van Openbare Werken welke dienaangaande de zaak diende te bestuderen. In zitting van 14 september 1920 wordt het verslag overgemaakt aan de raad.

Het rapport overtreft het voorstel van het dagelijks bestuur. Zij stelt voor om achter de duinen, ter hoogte van de Duinenweg en zelfs verkieslijk in de duinen (op oude concessie Stracké) een begraafplaats op te richten. Na heel wat gegalaver wordt zelfs de site (huidig domein Prins Karel te Raversijde), ooit toebehoord aan Leopold II, als plausibel terrein vooropgesteld. Beide voorstellen worden verworpen.

Het voorstel m.b.t. Raversijde omdat op ministerieel niveau hiervoor toch geen toestemming zou gegeven worden en wat betreft de site aan en op de duinen te Mariakerke werd deze resoluut door de Hoofdingenieur van de Staat verboden (op geen enkele site ter hoogte van de zeedijk zijn begraafplaatsen toegestaan). De raad oordeelde zelfs dat een begraafplaats aan of op de duinen onverantwoord leek. "Een te waardevolle omgeving m.b.t. het toeristisch aspect; toeristen zouden zich hierover beklagen wanneer zij tijdens een wandeling op de dijk plots een begraafplaats zouden zien liggen", bemerkte de voorzitter van de raad.

Maar de tijd dringt en de noodzaak eist. In raadszitting van 01 juli 1921 wordt bij hoogdringendheid het dossier voorgelegd welke de inrichtingswerken bevatten voor de begraafplaats aan de Stuiverstraat. Deze noodwendigheid had twee oorzaken. Te weten dat op de oude begraafplaats aan de Nieuwpoortsesteenweg nog slechts 30 plaatsen beschikbaar waren voor bijzettingen en dat er op de dag na de zitting, met name op 02 juli 1921, er 12 lichamen van gesneuvelde soldaten zouden worden overgebracht van het front. En wellicht verwachtte men er binnen de kortste keren wel meer. De Stadsingenieur, de heer Auguste VERRAERT (ontwerper van het conservatorium in de Romestraat), stelde aan de raad z'n ontwerp voor. Het ontwerp gaf het gezamenlijke der werken aan welke dan in fasering diende te worden gerealiseerd. De raad diende te beslissen over de goedkeuring van de eerste fase, met name de aanleg van een soldatenkerkhof en de nodige kredieten hiervoor. Een tweede fase was dan het bouwen van een hoofdingang, het nivelleren van het terrein en natuurlijk de kwestie van het terrein te ontwateren (draineren). Een geanimeerde zitting werd het in elk geval : de kostprijs (het te voorzien krediet) en deze voor de totale uitvoering volgens ontwerp van de stadsingenieur kwamen ruim aan bod. Maar ook was er het voorstel om terug op de Vuurtorenwijk een begraafplaats in te richten (dit i.p.v. de dure aanleg aan de Stuiverstraat).

Immers, daar diende men geen grond aan te voeren en te nivelleren. Dit voorstel werd dan voor de laatste maal van tafel geveegd. De militaire overheid had overigens het bedoelde terrein grotendeels opgeëist voor de aanleg van een oefenterrein. Hier dient opgemerkt dat de bedoelde begraafplaats op de Vuurtorenwijk geen verband houdt met de gronden, aangekocht in 1901, op het grondgebied van Bredene. Ofschoon de debatten aanhielden, stemde de raad toch toe om de eerste fase van de werken te laten plaatsvinden met een toegestaan krediet van 25.000,- frank.

In raadszitting van 23 augustus 1921 wordt het College van Burgemeester en Schepenen gemachtigd tot de openbare aanbesteding van de werken over te gaan.

In raadszitting van 04 oktober wordt de raad geïnformeerd over de uitslag van de aanbesteding.

Het College had reeds in zijn zitting van 20 september 1921 de werkzaamheden toegewezen aan de aannemer Ed. DE VLIAGER voor de som van 23.700,- frank (betreffende de eerste fase).

De eerste fase van inrichting zal waarschijnlijk de trieste toestand van wateroverlast niet bedwongen hebben. Te meer het hier in feite ging om de aanleg van het soldatenkerkhof en de toegankelijkheid ervan. In elk geval, op de raadszitting van 16 oktober 1922 waarbij een voorstel wordt gedaan om het tarief-reglement te wijzigen (met name het tarief te verhogen) reageren enkele raadsleden verbolgen. Wanneer men geen behoorlijke begraafplaats kan verschaffen, kan men ook niet het reeds hoge bestaande tarief verhogen, luidde het.

De toestand waarin de begraafplaats zich bevond was een gevolg van de oorlog. De stadskas beschikte niet over de nodige financiële middelen om enige inrichting en/of verbetering te laten plaatsvinden. Een eventuele verhoging van het tarief zou een verdere inrichting mogelijk maken.

Al was deze inrichting enkel het verhogen van het terrein.

De begraafplaats had zo in zijn miezerige toestand moeten blijven liggen had toen het Plaatselijk Bestuur niet het geluk gehad dat het Ministerie van Oorlog zinnens was een vliegveld aan te leggen achter het afgebakend terrein van de toen reeds bestaande begraafplaats.

Wat zich aanvankelijk als een probleem stelde werd door het toenmalige College (knappe zet van Burgemeester Moreaux) omgebogen tot een zegen.

Een aanleg van een vliegveld zou een eventuele uitbreiding van de begraafplaats, indien bruikbaar, verhinderen. Er werd van de nood een deugd gemaakt; op voorstel van afstand van de nodige gronden werd in ruil de zeer dure drainering, door het Ministerie, uitgevoerd (op de bestaande begraafplaats alsmede op het terrein waar het vliegveld zou worden aangelegd). Zodoende werd het jarenlange probleem van wateroverlast, in een mum van tijd, uiteindelijk opgelost.

Het is 1925 als de eerste grafkelders worden aangelegd, gesitueerd rechts van de inkom, perk 14 rij 07. Het is een zekere Richard HOSTYN (1856 – 1926) die als eerste in een grafkelder wordt bijgezet (20 februari 1926).

In 1926 werden de graven van de Duitse Soldaten welke tijdens de eerste wereldoorlog bijgezet waren op de begraafplaats aan de Nieuwpoortsesteenweg, ontgraven en overgebracht naar de begraafplaats aan de Stuiverstraat. Deze begraafplaats zal toegankelijk zijn via een aparte inkom in de Stuiverstraat. Zelf zal er door middel van een rij grafkelders (geplaatst rond 1940) dit perk worden afgesloten van de rest van de toen bestaande begraafplaats.

Rond 1930 zien we eindelijk de interesse en misschien ook de waardering voor deze begraafplaats ontstaan : de aanvaarding van de site als een volwaardige begraafplaats naast deze van de Nieuwpoortsesteenweg. In de gemeenteraadszitting van 3 juli 1931 worden de uitslagen bekend gemaakt van de aanbesteding tot het bouwen van een omheiningmuur, inkompaviljoenen en de gietijzeren toegangspoort. De tijdelijke verenigde firma "Boncquet en Lowet" haalde de aanbesteding binnen voor de totale som van 343.334,20 frank.

De uitbouw gaat verder. Ingevolge een gemeenteraadsbesluit van 29 december 1936 gaf het toenmalig College de opdracht aan de technische dienst een dossier op te maken voor de oprichting

van twee gedenktekens "*ter nagedachtenis van de op zee verongelukte visschers wier lijken niet opgevischt noch aangespoeld zijn*".

Het schepencollege besliste in zijn zitting van 13 juli 1937 de werken toe te wijzen aan de firma P. BOURY voor de prijs van 19.869,42 frank. Nog dat jaar werden de werken uitgevoerd.

In 1956 diende men wegens plaatsgebrek twee nieuwe kolommen bij te plaatsen (zie slachtoffers 2de wereldoorlog). De werkzaamheden werden uitgevoerd in het jaar 1957 door het Oostendse natuursteenbedrijf Charles MISSIAEN voor een bedrag van 134.583,65 frank.

De Tweede Wereldoorlog breekt los en eind mei 1940 werd het perk waar de Duitse soldaten van de eerste wereldoorlog begraven liggen opnieuw gebruikt door de bezetter. Eind 1940 waren er reeds 150 Duitse graven bijgekomen en in 1941 nog eens 100. Het Duitse perk geraakt overvol.

Het stadsbestuur krijgt het bevel van de Kreiskommandant te Brugge om over te gaan tot het vergroten van het perk. Dit zal gebeuren op de gronden gelegen aan de overkant van de begraafplaats (te situeren hoek Stuiverstraat - Gulden Sporenlaan - Chrysantenstraat).

In mei 1942 wordt daar een nieuwe begraafplaats aangelegd en worden de 250 begraven Duitse soldaten ontgraven en overgebracht. Met de bevrijding op 8 september 1944 lagen er 585 Duitse militairen begraven. Tot 22 augustus 1946 kwamen er nog eens 305 graven bij, grotendeels van in krijgsgevangenschap gestorven Duitsers maar ook Letten die als vrijwilligers bij het Duitse leger waren ingelijfd. In totaal waren er dus 890 graven van wie er 869 bij naam gekend zijn. Tussen 8 en 17 augustus 1949 zal het "Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge" de stoffelijke resten van de gesneuvelde soldaten van de Tweede Wereldoorlog overbrengen naar het Ehrenfriedhof te Lommel. Deze van de Eerste Wereldoorlog worden overgebracht naar Vladslo en Langemark.

Bijna een jaar na de bevrijding van Oostende beslist de raad in zijn zitting van 3 september 1945 om een perceel grond uitsluitend bestemd voor de bijzetting van de Britse gesneuvelde militairen als eeuwige vergunning toe te kennen dit als blijk van erkentelijkheid en van hulde van wege het Stadsbestuur en de Oostendse bevolking. De bedoelde site is het huidige Britse Ereperk.

Bij Collegebesluit van 18 juni 1956 wordt het voormalig Duits kerkhof van de eerste wereldoorlog (terug) geïntegreerd in de totaliteit van de toen uitgebouwde begraafplaats. Hiervoor dienden er zeven concessies met een vergunning voor grafkelders onteigend en afgebroken welke de doorgang mogelijk moesten maken tussen de beide begraafplaatsen (zijnde de grafkelders tussen het perk 13 rij 15 en het perk 15 rij 15).

In 1961 wordt bij gemeenteraadsbeslissing van 25 augustus de bouw van een omheiningmuur goedgekeurd welke het voormalige Duitse kerkhof op de zelfde wijze afsluit als de bestaande omheining (straatkant). De uitvoering geschiedt tussen 1962 - 1963. Hiermee wordt dit perk een volwaardig deel (perk 21) van de begraafplaats.

Wat de raadsliden welke destijds het voorstel goedkeurden tot aankoop van de gronden voor de aanleg van een nieuwe begraafplaats aan de Stuiverstraat nooit hadden durven denken, is vandaag een vaststaand feit. Anno 2000, het ganse beschikbare terrein is ingedeeld en onderverdeeld en voorzien met een duidelijke wegen- en rioleringsinfrastructuur. De aanvang en realisatie van de inrichting werd aanvankelijk volgens het ontwerp (basisplan - voorstel 01 juli 1921) van de toenmalige Stadsingenieur, de heer Auguste VERRAERT, uitgevoerd. In de plattegrond ziet men nog steeds de typische (symmetrische) pennentrekken van wat men in de vorige eeuwwissel als aanvaardbaar beschouwde m.b.t. de aanleg van een dergelijke en doelgerichte omgeving. Meer zelfs, men kan in zekere mate de basisstructuur van de begraafplaats aan de Nieuwpoortsesteenweg hier terugvinden. Bij dit gegeven heb ik het meer bepaald over het kruisvorm als basis en waarop de secondaire (nodige) wegenis (paden) uitlopen. Deze kruisvorm wordt gevormd door de verticale lijn die loopt vanaf inkom naar de calvarie; de horizontale (hoofd-) lijn is de straat die voor de Belgische en het Britse Ereperk loopt. Aan deze kruisvorm werd de overige aanleg geprojecteerd met uitsluiting van de diverse uitbreidingen die later werden toegevoegd. De verdere uitbouw dient dan hoofdzakelijk toegewezen aan de naoorlogse Stadsingenieur, de heer Arnold DEVOS (vb.

aansluiting van het voormalige Duitse kerkhof, het perk met onvergunde grond, de parkgraven, de strooiweide, columbarium en andere). Een laatste fase, waarvan de aanbesteding plaatsvond in 1982, inhoudend de aanleg van wegen en riolering op het terrein gesitueerd ten zuidoosten van de begraafplaats, grenzend aan de tuinen van de woonzone aan de Perzikenlaan, dient beschouwd als het product van samenwerking tussen de Conducteur André DAUW, Wegendienst, en de nieuwe Stadsingenieur de heer Frans DECROOS. In dit alles staat het Israëlitisch perk ietwat letterlijk en figuurlijk in een verloren hoek. Dit perk heeft altijd aanleiding gegeven tot enige discussie binnen de heemkundige wereld van Oostende. Er dient hier evenwel toegegeven dat rond het ontstaan van dit perk een zekere onwetendheid schuilt. Ondanks dat er op de begraafplaats van de Nieuwpoortsesteenweg duidelijk bijzettingen waren van mensen behorende tot de Israëlitische gemeenschap werd er, begin de jaren twintig, een perk aangelegd op de toen "nieuwe" begraafplaats in de Stuiverstraat (en is nog steeds actief).

In elk geval, de aanleg van dit perk was binnen de toen afgebakende bestaande begraafplaats en op stadsgrond welke deel uitmaakte van het oorspronkelijke terrein welke in 1901 aangekocht was.

Als men weet dat het oprichten van een begraafplaats één van de eerste stappen is die de joodse gemeenschap na zich te vestigen onderneemt, is het dan ook duidelijk dat dit Israëlitisch perk het product is van een vraag vanuit deze gemeenschap. Het is dan des te meer begrijpelijk dat de aanleg van dit perk omzeggens bijna tegelijkertijd plaatsvond met de eerste fase van inrichting van de toen duidelijke "nieuwe begraafplaats". Een aanwijzing van deze stelling is dat elke bijzetting die aldaar gebeurt ingeschreven wordt in het algemeen begrafenisregister en dit onder het volgnummer van de bijzettingen voor de ganse begraafplaats. Er werd evenwel nog een apart register bijgehouden specifiek voor het perk maar dit is omzeggens niet uitzonderlijk. Vandaag de dag gebeurt dit ook met betrekking tot de verstrooiingen op de strooiweide en de bijzettingen in onvergunde columbarium. Op 31 augustus 1922 werd, de Oostendenaar de heer Samuel Kipper, als eerste in dit perk bijgezet. Het perk werd dan "Park 1" genoemd (zie deel "wandeling doorheen de begraafplaats aan de Stuiverstraat").

Het ligt niet in de bedoeling om telkenmale de data aan te geven wanneer de opeenvolgende besturen grafkelders lieten plaatsen, wat overigens soms jaar op jaar plaatsvond. In elk geval, de nieuwe begraafplaats breidde uit. De reden zal hier ook te maken hebben met het dichtslippen van de begraafplaats aan de Nieuwpoortsesteenweg. Trouwens, dit was reeds jaren voordien een feit.

Na de inlijving van het voormalige Duitse kerkhof (1961) vindt er enkele jaren later, met name in augustus 1965, een nieuwe annexatie van grond plaats. Dit terrein situeerde zich palend aan de linkse achterzijde van de begraafplaats ter hoogte van het Israëlitisch perk en begrensd aan de zuidzijde aan de Dode Kreek en aan de westzijde aan de tuinen van de huidige woonzone (toen nog grens met Stene) van de Perzikenlaan. De totale oppervlakte bedroeg 1,5 Ha en diende, zoals dit nog steeds het geval is, voor bijzettingen in onvergunde grond (perk 31,33, 37 en 25). Een volgende uitbreiding gebeurde in functie van de wet van 20 juli 1971 op de begraafplaatsen en de lijkbezorging.

Deze wet verplichtte de gemeentebesturen een strooiweide en columbarium aan te leggen.

De werkzaamheden, inhoudende aanleg van een toegangsweg en een strooiweide omringd met beplantingen, vonden plaats in 1972. De toegangsweg naar de strooiweide liep aan beide zijden van de calvarie. Hiervoor diende, aan beide zijden van de calvarie, de stoffelijke resten (2 x 4), van de aldaar bijgezette oud-strijders, ontgraven te worden en overgebracht naar de andere kant van het Belgisch Ereperk. De strooiweide op de begraafplaats van de Stuiverstraat werd voor het eerst op 28 november 1973 in gebruik genomen. Het columbarium volgde. In 1975 werd het eerste gedeelte van de columbariummuur gebouwd die te situeren is achter de calvarie en het kruisbeeld.

De funderingen waarop deze muur is gebouwd zijn overblijfselen van gemetselde loopgrachten van de Eerste Wereldoorlog (zie opeisen grond door Duitse bezetter). Het columbarium werd voor het eerst in gebruik genomen op 29 september 1975.

De laatste uitbreiding behelsde, aanvankelijk in fasering, de aanleg van de parkgraven en de aanleg van wegen en rioleringen van het overige terrein van de begraafplaatsen. De werkzaamheden vonden plaats tussen 1976 en 1983. Het was niemand minder dan de initiatiefnemer en de bezieler van dit perk, Louis VANHOORNE, aan wie de eerste concessie werd verleend; dit was in 1977.

De parkgraven werden dan naargelang de vraag uitgebreid tot het jaar 1982. In 1982 werd dan in samenwerking met Wegendienst -Technische Dienst (zie wat vooraf ging) het restant van het oorspronkelijke terrein voorzien van wegenis en rioleringen. De aanplantingen en funderingen voor de grafzerken (parkgraven) werden dan in de loop van de jaren, wanneer nodig, stelselmatig aangebracht. De laatste 4 jaar worden deze werkzaamheden in eigen beheer, lees dienst Begraafplaatsen, uitgevoerd.

Om te sluiten wilde ik graag nog het volgende opmerken. Het is vanaf 1957 en doorheen de jaren zestig, dat renovatiewerkzaamheden m.b.t. aanleg van wegenis en riolering gezorgd hebben voor het huidige mooie en aangename uitzicht van inkom en Ereperken. Het was bij het besluit van 17 april 1959 dat de gemeenteraad de instemming gaf voor een eerste fase van verbeteringswerken op de begraafplaats. Bij beslissing van het Schepencollege van 5 oktober 1960 wordt dan deze eerste fase, inhoudend de aanleg van wegen en rioleringen, aan de inkom en de middenbaan, aangelegd. Stelselmatig worden de assenwegen vervangen door geplaveide wegenis met de nodige rioleringen, uiteraard met het nodige respect voor het bestaande patroon naar het ontwerp van A. VERRAERT. Ook besliste de gemeenteraad in 1961 om de toen bestaande verscheidenheid (eigen graftekens) in het Belgisch Ereperk te vervangen door eenvormige in zandsteen vervaardigde graftekens omringd door eenvoudige maar kleurrijke beplantingen. De werkzaamheden startten in 1963 en duurden tot 1966. Hiervoor dienden diverse ontgravingen te gebeuren.

Het totaal aan bijzettingen bedraagt 39.460 (de Duitse bijzettingen niet inbegrepen). Er vonden 4.985 verstrooiingen plaats, waarvan 434 verstrooiingen en/of neerlatingen op zee.

Dit zijn gegevens op datum van 31 juli 2000.

MET DANK AAN : mevrouw G. FARASYN - SCHEPENS
mevrouw Claudia VERMAUT, Stadsarchivaris
de heer Emile SMISSAERT, Assistent-Dienstleider Bibliotheek Oostende
de heer Guy LIERMAN, Stadslandmeter
de heer Ivan VAN HYFTE

(1) Dit door de samenwerking van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige kring "De Plate" (de heer Jean-Pierre FALISE), de Gidsenkring "Lange Nelle" (met name door de dames Rita WERBROUCK en Jeannine DOMBRECHT) en een afgevaardigde van de Culturele Raad (de heer Robert MISSIAEN). Deze lijsten bevatten een opsomming van graftekens met of van Architectonische en heemkundige waarde. Ook bevat het een lijst van grafmonumenten die niettegenstaande hun vervallen bouwfysische toestand toch nog de moeite waard zijn om de restanten te behouden in een lapidarium (museum).